

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI
JOQARI BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM INNOVACIYAR MINISTRILIGI
BERDAQ ATINDAGI QARQALPAQ MAMLEKETLIK UNIVERSITETI

“USINDI”

Berdaq atindagi
Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

rektor
“18” 06 2024-jil



“TASIYIQLAYMAN”

Ózbekstan Respublikasi
Joqari bilimlendiriw, ilim hám
innovaciyalar ministri

“20” 06 2024-jil



KÁSIBLIK (DÓRETIWSHILIK) INTIXANLAR DÁSTURI HÁM BAHALAW
KRITERIYASI

KIRIW IMTIXANLARINDA “QARAQALPAQ TILI HÁM ÁDEBIYATI”
PANI BAR BOLGAN BARSHE TÜRDEGI TÁLIM BAĞDARLAR
(KÓZI ÁZZILER) USHIN DÁSTÚR
(TÁLIM BAĞDARLARĜA MAS PÁN BOYINSHA)

Бағдарлама һәм баһалaw óлshemleri Qaraqalpaq til bilimi, Qaraqalpaq ádebiyatı kafedraları 2024-yıl 19-iyundağı 11-sanlı májilis protokoli menen tastıyıqlaw ushın usınıs etilgen.

Qaraqalpaq til bilimi
kafedrası baslığı:

prof. M.Qudaybergenov

Qaraqalpaq ádebiyatı
kafedrası baslığı:

prof. Q.Yusupov

Kirisiw

«Qánigelik pánler»den qaraqalpaq tiliniń seslik dúzilisi, sózlik quramı, grammatikalıq ózgeshelikleri, qaraqalpaq tili tariyxı, ulıwma til biliminen túsinikler aladı. Qaraqalpaq folklorı, qaraqalpaq ádebiyatı tariyxı hám XX ásir qaraqalpaq ádebiyatı tuwralı túsinikler beriledi.

Pánniń maqseti hám wazıypaları

Qánigelik pánlerdi úyreniwdegi baslı maqset kózi ázzilerge qánigelik pánler boyınsha keń túsinik beriw. Qaraqalpaq sóz óneriniń janrlıq rawajlanıw basqıshları haqqında maǵlıwmatlar beriw. Pánniń tiykarǵı wazıypası qaraqalpaq tili, qaraqalpaq tiliniń tariyxı, ulıwma til bilimi qaraqalpaq folklorı, qaraqalpaq ádebiyatı tariyxı hám XXásir qaraqalpaq ádebiyatı boyınsha bilimlerin jetilistiredi.

Qánigelik pánler boyınsha kózi ázzilerlerdiń bilimine, kónlikpe hám bilimin jetilistiriwge qoyılatuǵın talaplar.

Qánigelik pánler boyınsha kózi ázziler tómendegilerdi biliwi hám ózlestiriwi tiyis:

- qaraqalpaq tiliniń fonetikası, leksikologiyası, sóz jasalıwı, morfologiya, sintaksis pánleriniń izertlew obektin tolıq hám anıq biliwi.
- qaraqalpaq tiliniń basıp ótken jolı boyınsha túsiniklerge iye bolıwı.
- qaraqalpaq tilindegi seslerdiń aytılwı hám jazılıwı boyınsha qaǵıydalardı biliwi.
- qaraqalpaq tilinde qollanıw júrgen sózlerdiń mánileri, kelip shıǵıwın hám qollanıw ózgeshelikleri haqqında maǵlıwmatqa iye bolıwı.
- Til biliminiń tariyxı, teoriyası hám metodları haqqında maǵlıwmatqa iye bolıwı.
- Kórkem ádebiyattıń epika, lirika hám drama túrlerine jikleniwın, olardıń óz aldına túr sıpatında qásiyetlerin, belgilerin, tiykarǵı ayırmashılıqların biliwi;
- Folklor menen ádebiyat janrları, olardıń principial ayırmashılıqların biliwi;
- ádebiy túrler hám janrlar tariyxınan jeterli maǵlıwmatlarǵa iye bolıwı;
- ádebiy túrlerdiń ishki janrlarǵa jikleniw zańlıqların biliwi;
- epikadaǵı syujet, konflikt, xarakter máselelerin ózelestiriwi;
- dramaturgiyadaǵı syujet, konflikt, xarakter máselelerin ózlestiriwi;
- qaraqalpaq ádebiyatındaǵı ádebiy túrlerdiń rawajlanıwında dúnya ádebiyatınıń áhmiyetin biliwi tiyis.

Til - jámiyetlik qubılıs

Til haqqında túsiniq. Tildiń jámiyette atqaratuǵın xızmeti. Til hám oylaw. Til hám sóylew. Til hám til bilimi.

Fonetika – til sesleri haqqındaǵı ilim. Til sesleri haqqında túsiniq. Dawıslı hám dawıssız sesler. Dawıslı seslerdiń bóliniwi: juwan hám jińishke, ashıq hám qısıq, erinlik hám eziwlik. Dawıssız seslerdiń bóliniwi: únli hám únsiz, jabısıńqı hám juwısıńqı, awızlıq hám murınlıq. Ilgerili hám keyinli tásir. Buwın hám onıń túrleri.

Leksikologiya - sózler haqqında ilim. Sóz hám onıń mánileri. Sózdiń tuwra hám awıspalı mánileri. Sinonim, antonim hám omonim sózler. Kásiplik hám dialektlik sózler. Óz sózlik qatlam. Ózlestirilgen sózlik qatlam. Terminler hám olardıń ózine tán ózgeshelikleri. Frazelogiyalıq sóz dizbekleri hám olardıń túrleri. Sózlikler hám olardıń túrleri.

Morfologiya - sóz forması haqqında ilim. Sózdiń grammatikalıq mánisi hám olardıń bildiriliwi. Sózlerdi sóz shaqaplarına bóliw principi. Atlıq, kelbetlik, sanlıq, almasıq, feyil hám ráwish sóz shaqapları. Dáneker, tirkewish hám janapaylar. Tańlaq, modal sóz eliklewishler.

Sintaksis. Sóz dizbekleri hám olardıń baylanısıw usılları. Gáp hám onıń tiykarǵı belgileri. Jay gápler. Jay gáplerdiń mazmunı boyınsha túrleri: xabar, soraw, úndew hám buyrıq gápler. Bir bas aǵzalı hám eki bas aǵzalı gápler. Gáp aǵzaları: baslawısh, bayanlawısh, anıqlawısh, tolıqlawısh, pısıqlawısh. Kiris hám qaratpa aǵzalar.

Qospa gápler hám olardıń tiykarǵı belgileri. Dizbekli qospa gápler hám olardıń túrleri. Dánekerli hám dánekersiz qospa gápler. Baǵınıńqılı qospa gápler hám olardıń túrleri. Aralas qospa gápler. Kóp baǵınıńqılı qospa gápler.

Qaraqalpaq folklorı

Qaraqalpaq folklorı Folklor hám ádebiyat. Folklor hám tariyx. Házirgi zaman folklorı hám onıń ózgeshelikleri. Batırlıq dástanlardaǵı tiykarǵı syujetler. Termeler hám tolǵawlardıń janrlıq qásiyetleri. Qaraqalpaq ádebiyatında aytıs janrı.

30-jıllardađı qaraqalpaq ádebiyatı. Ideyalıq, tematikalıq hám janrlıq rawajlanıwı. M.Darıbaev, J.Aymurzaev, D.Nazbergenov, A.Begimov hám t.b. dóretiwshiligi. Ekinshi jer júzilik urıs dáwirindegi qaraqalpaq ádebiyatı. Poeziya janrı. Osherk hám publicistikalıq dóretpeler.

50-60-jıllardađı qaraqalpaq ádebiyatı. Dáslepki romanlar. A.Begimovtıń «Balıqshınıń qızı», J.Aymurzaevtıń «Ámiwdárya boyında», Ó.Ayjanovtıń «Aral qushađında». K.Sultanovtıń «Aq dárya», «Ájiniyaz» romanlarınıń qaraqalpaq prozasında tutqan ornı.

70-80-jıllardađı qaraqalpaq ádebiyatı. I.Yusupov dóretiwshiligi. Lirikası, poemaları. «Qaraqalpaq haqqında sóz», «Shógirme», «Aral elegiyaları» qosıqları. «Aktrisanıń ıǵbalı», «Dala ármanları», «Mámelek oy», «Máńgi bulaq» hám t.b. poemaları haqqında.

T.Qayıpbergenov dóretiwshiligi. Povestleri, romanları, publicistikalıq maqalaları tuwralı túsinikler. «Uyqsız tınler», «Tánha ózińe málim sır» hám t.b. «Qaraqalpaq qızı» romanı, «Qaraqalpaq dástanı» trilogiyası, «Kózdiń qarashıǵı» romanı, «Qaraqalpaqnama» roman-essesi.

90-jıllardađı qaraqalpaq poeziyasında kórkemlik izlenisler. S.Ibragimov, Sh.Ayapov, J.Izbasqanov, B.Genjemuratov poeziyası. Dramaturgiyanıń rawajlanıw baǵdarları. K.Raxmanovtıń, P.Tilegenovtıń, Q.Mátmuratovtıń dramalıq shıǵarmaları. «Ǵárezsizlik dáwirindegi qaraqalpaq ádebiyatı. Házirgi poeziya, proza, dramaturgiya shıǵarmalarına qısqasha sholıw.

Tiykarǵı ádebiyatlar:

1. 5-9-klasslar ushın arnalǵan Qaraqalpaq tili hám ádebiyatı sabaqlıqları.
2. Dáwletov A. Házirgi qaraqalpaq tili. Fonetika. Nókis, «Bilim», 2012.
3. Berdimuratov E. Házirgi qaraqalpaq tili. Leksikologiya. Nókis, «Bilim», 1994.
4. Házirgi qaraqalpaq ádebiy tili. Sóz jasalıw hám morfologiya. Nókis, «Bilim», 1994.
5. Házirgi qaraqalpaq ádebiy tili. Sintaksis. Nókis, «Bilim», 1992.

6. Ayımbetov K. Xalıq danalığı. "Karakalpakstan" baspası, Nókis, 1968, 1988. j.j.

7. Ayımbetov K. Karakalpak folklorı. "Karakalpakstan" baspası, Nókis, 1977.

8. Nurjanov P. Gárezsizlik dáwirindegi qaraqalpaq prozası, Nókis, «Bilim», 2003

9. Járımbetov Q. XIX ásir qaraqalpaq lirikasınıń janrlıq qásiyetleri hám rawajlanıw tariyxı Nókis, «Bilim», 2003

10. Orazımbetov Q. Házirgi dáwirdegi qaraqalpaq lirikasında kórkem formalardıń tipologiyası hám evolyuciyası, Nókis, «Bilim», 2004

Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti Qaraqalpaq tili hám ádebiyatı pání boyınsha kózi ázziler mektebin pitkerip Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universitetine hújjet tapsırǵan abituriyentler ushın bahalaw kriteriyası

I blok ushın

1. Jazba jumıstıń mazmunı - 60 %
2. Pándi ózlestiwdegi oy-pikir, tolıq túsiniǵi -20 %
3. Imlası hám puntuaciyası - 10 %
4. Grammatikalıq stilistikalıq dúzilisi – 10 %

Jámi - 111.6 ball

- 1 soraw 22.4 ball
- 4 soraw 22.3 ball
- 3 soraw 22.3 ball
- 4 soraw 22.3 ball
- 5 soraw 22.3 ball

II blok ushın

Jámi: 75,6 ball.

- 1 soraw – 15,2
- 2 soraw – 15,1
- 3 soraw – 15,1
- 4 soraw – 15,1
- 5 soraw – 15,1

III blok ushın

Jámi: 39,6 ball.

- 1 soraw – 7,9
- 2 soraw – 7,9
- 3 soraw – 7,9
- 4 soraw – 7,9
- 5 soraw – 7,9

Qabıllaw komissiyası juwaplı xatkeri:



S.Sulaymanov